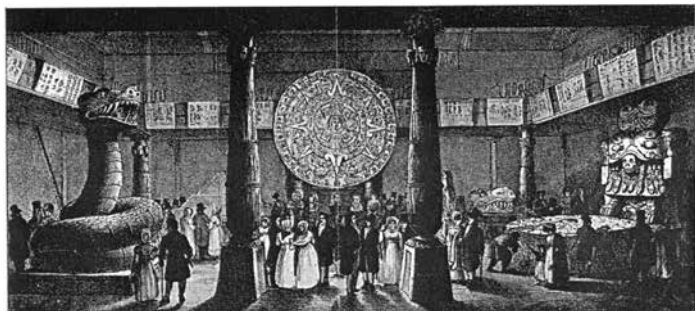

Pagrindinis šios knygos tyrinėjimo objektas yra išnyrančios istorijos gelmėse ir žavinčios kultūros formų įvairovėje skirtingose planetos dalyse išsiskleidusios civilizacijos ir jų kultūros vertybių bei simbolių pasaulis. Daugybės šių neretai pasiekusių įstabių kultūros laimėjimų ir vėliau sunykstančių ar apskritai pradingstančių nuo žemės paviršiaus civilizacijų atsiradimo, suklestėjimo, sklaidos, krizių ir nuosmukių problemos mokslininkus domina jau daug šimtmečių. Jie siekia atskleisti gelminius šių socioistorinių organizmų atsiradimo, formavimosi, dinamikos, sąveikos su kitais civilizaciniais pasauliais, jų kultūros vertybių ir simbolių sklaidos dėsningumus. Pastarąjį dešimtmetį radikaliai keičiantis mus supančiam pasauliui, įsižiebiant seniems ir atsirandant naujiems neišspręstiems konfliktams, civilizaciniais iššūkiams regimas naujas galingas civilizacinių tyrinėjimų tvykstelėjimas. Nedaug nusizengdami tiesai galime teigti, *kad šiandien gyvename ypatingo minėtų problemų aktualėjimo, o kartu ir civilizacinių tyrinėjimų aukso amžiuje.*

W. Bullock.
Mezoamerikos
ikikolumbinio meno
paroda Egipto salėje
Pikadilyje, Londone.
1824. Raižinys

Šis civilizacinių studijų srauto proveržis tiesiogiai susijęs su naujais dabartinio pasaulio raidoje išryškėjusiais geopolitiniais, socialiniais ir kultūriniais virsmis. Jų apmąstymas pagimdė daug istoriosofinių nuojautų kupinų diskusijų apie „istorijos pabaigą“, „civilizacinius konfliktus“, „Vakarų viešpatavimo eros pabaigą“, „*pasaulinės sistemos centro sugrįžimą į savąją vietą Azijos civilizacinėse erdvėse*“ ir pan. Daugybės krizių ir nuožmių karų išvagytoje XX a. vyravo *ideologiniai prieštaravimai, o dabar pirmiausia tautų santykiuose iškyla civilizacinių kodų ir etninių saviiškųjų skirtumai, nacionalizmo ir izoliacionizmo blykstelėjimai, kurie mesdami iššūkius globalizacijos tendencijoms sąlygoja naujas ryškėjančias geopolitinių galių santykių konfiguracijas.*

Sparčiai keičiasi ne tik mus supantis pasaulis, tačiau ir jame vykstančius pokyčius apmąstantis mokslinis pažinimas, kuris iškelia naujų probleminių pažinimo sričių aktualumą. Todėl dabartinėje socialinių ir humanitarinių mokslų sistemoje kokybiškai naujos metacivilizacinės kultūros tapsmo sąlygomis vis didesnę įtaką įgauna postmoderni civilizacinė komparatyvistika. Joje iš pagrindinio tyrinėjimų lauko išstumiamos ilgai vyravusios evoliucinės, formacinės stadijinės ir marksiz-

mo teorijos, kurių šalininkai pagrindinį dėmesį sutelkia į objektyvius nepriklausomus nuo žmogaus norų socialinius ekonominius santykius ir istorinio proceso stadijas. Iš čia plaukia požiūris į visuotinę Civilizaciją *kaip vientisą tiesinį pažangų istorinės raidos procesą, kuriame išskiriame kelias nuoseklias viena kitą keičiančias stadijas, fazes arba etapus*. Joms oponuojančios liberalios teorijos adeptai tradiciškai pabrėžia ne tik lemiamą *ekonominių*, tačiau ir *rinkos* veiksmų poveikį įvairiose socialinio ir kultūrinio gyvenimo srityse.

Ilgai viešpatavusias klasikines teorines ir metodologines nuostatas pastaraisiais dešimtmečiais keičia naujos postmodernios civilizacinės komparatyvistikos, kurios glaudžiai siejasi su naujomis tarpdalykinėmis tyrinėjimo strategijomis, priemonėmis ir vadinamojo *civilizacinio metodo* pažintinėmis galimybėmis. Jų šalininkai, išnaudodami archeologijos, kultūrologinių disciplinų, filosofijos, istorijos, filosofijos istorijos, ekonomikos, sociologijos, menotyros, lingvistikos, etnografijos, antropologijos, politinės ekonomijos, politologijos, demografijos ir kitų humanitarinių, socialinių, techninių, tikslųjų, ekologinių mokslų teikiamas galimybes, siekia kompleksiskai pažinti civilizacinių organizmų genezės, kaitos, jų vidinės struktūros, skirtingų dvasinės ir materialios kultūros elementų santykių dėsningumus.

Iš operavimo milžinišku susintetintų žinių kompleksu plaukia universalios dabartinės civilizacinės komparatyvistikos ambicijos ir pretenzijos į tarpdalykiškumą, kuris ne tik remiasi įvairiomis mokslinio pažinimo sritimis, sintetina jų laimėjimus, tačiau ir brėžia naujus orientyrus. Šias jos nuostatas savo darbuose suaktualina vienas žymiausių dabartinių sinologų ir komparatyvistų François Jullienas, kuris atkreipia dėmesį į lyginamųjų tarpkultūrinių tyrinėjimų strategijų ir metodologinių problemų sudėtingumą, būtinybę mokslininkui atsiriboti nuo supaprastintų sprendimų, pripažinti reliatyvizmo, įvairių divinacinių nukrypimų svarbą lyginamuosiuose civilizacijų ir skirtingų mąstymo tradicijų tyrinėjimuose (François Jullien, *L'archipel des idées de François Jullien*. Paris: Maison des Sciences de l'Homme, 2014, p. 23–24).

Anksčiau daugelis marginalinių ir užmirštų praeities valstybių, visuomenių, kultūrų, vertinant pagal pagrindinius „didiesiems“ civilizaciniams organizmams taikomus Osvaldo Spenglerio, Arnoldo Toynbee, Fernando Braudelio ir kitų išskirtus kriterijus, dažniausiai kaip savaimė suprantamas dalykas buvo pašalinami iš pagrindinio lyginamųjų civilizacinių tyrinėjimų lauko. Daug tokių svarbių visuotinės Civilizacijos istorijos dėsnų suvokimui civilizacinių organizmų aptinkame Juodojoje užsacharės Afrikoje, Naujajame pasaulyje, Okeanijos platybėse ir kitose svetimose pagrindinių į civilizacijų tradicines klasifikacijos schemas įtraukiamų civilizacijų skaičių, kurios dažniausiai talpinamos į perdėm griežtai iš anksto apibrėžtas palankiausias žmogaus gyvenimui ir jo kultūros sklaidai gamtines ir geografines erdves.

Dabartiniai civilizacijos teoretikai ypatingą dėmesį skiria ne tiek pagrindinių klasikų sureikšmintų didžiųjų civilizacijų, tačiau priešingai į klasikinės civilizacinės komparatyvistikos paribuose buvusių laikomų mažiau reikšmingais civilizacinių organizmų savitumo pažinimą. Iš čia plaukia išskirtinis jų dėmesys anksčiau nepakankamai vertinamoms ir akademinė tyrinėjimų periferijoje buvusioms juodosios Užsacharės Afrikos, Lotynų Amerikos, mezoamerikos, peru, mongolų, indėnų sijų, Afrikos berberų, Malio, Ganos, šiaurės klajoklinių tautų, Okeanijos ir kitiems civilizaciniams pasauliams. Vis dėlto, jų *unikalumo* neverta nekritiškai perdėm sureikšminti, kadangi visi civilizaciniai organizmai, jei tik jų „neužgesina“ netikėti istoriniai kataklizmai, *dažniausiai pereina tuos pačius istorinės raidos etapus*. Vadinas, daugelis marginalinėmis laikomų užmirštų, ar išstumtų į civilizacinės komparatyvistikos paribius kultūrų savo vientisais pamatiniais bruožais ir charakteristikomis atitinka pagrindinius civilizaciniams organizmams taikomus kriterijus.

Ši iš žinomų užsienio autorių ir daugelio Lietuvos mokslininkų darbų sudaryta knyga metodologinėmis nuostatomis artimiausia dabar sparčiai besiplėtojanti civilizacinei komparatyvistikai. Šio leidinio autoriai pateikia skaitytojams ne tik svarbias mintis ir apibendrinimus apie aktualiausius daugelio lokalinių civilizacijų raidos aspektus, tačiau tekstuose detalai aptarinėja atskirus skirtingose civilizacinėse erdvėse besiskleidžiančius kultūros, religijos, filosofijos, estetinės minties fenomenus. Joje ypatingas dėmesys skiriamas naujausių civilizacinių slinkčių ir anksčiau marginalijose buvusių kultūros reiškinių teoriniam apmąstymui.

Pirmąją knygos dalį „Teorinės ir metodologinės civilizacinės komparatyvistikos problemos“ atveria trys aktualioms dabartinės civilizacinės komparatyvistikos problemoms skirti Antano Andrijausko, Algio Mickūno ir Vytauto Rubavičiaus straipsniai. Ketvirtasis autorius – Anapilin išėjęs prof. Algis Uždavyns, įgavęs tarptautinį pripažinimą ir pagrįstai laikomas vienu svarbiausių lietuviškojo komparatyvizmo klasikų. Kituose šios dalies autorių Heba El-Attaro, Odetos Žukauskienės, Žilvinės Gaižutytytės-Filipavičienės straipsniuose įvairiais aspektais aptariamoms aktualios tarpkultūrinės dabartinės civilizacinės komparatyvistikos problemos.

Antrosios dalies „Komparatyvistinė kultūrologija, antropologija ir politologija“ pradžioje skelbiamas subtilios komparatyvistės, kinų ir japonų kultūros žinovės Dalios Švambarytės straipsnis, skirtas garsaus vokiečių gamtininko Georgo Forsterio vilnietiško gyvenimo tarpsnio, jo klajonių po platųjį pasaulį bei indėlio į mokslą aptarimui. Konstantino Andrijausko, Loretos Poškaitės, Solveigos Žibaitės, Gedimino Degėsio straipsniuose tyrinėjamos svarbios dabartinės komparatyvistinės kultūrologijos, antropologijos, politologijos problemos, atskleidžiamas eurocentrinės pasaulio suvokimo vizijos ribotumas. Atskirą svarbų ne tik

skyriaus tekstų bloką sudaro dviejų mezoamerikos civilizacijų specialistų Elisos Perego ir Davido Iguazos tekstai.

Trečioji dalis „Komparatyvistinė filosofija“ pradedama Naglio Kardelio tekstu, skirtu panoraminiam žvilgsniui į dabartinės filosofijos raidą iš įtakingiausio šiuolaikinės komparatyvistikos centro Honolulu, Havajų salose, vaidmeniui dabartinės filosofijos, kultūrologijos ir kitų humanistikos sričių raidoje. Rasias Makselio, Žilvino Svirario, Tado Snuviškio, Žilvino Vareikio, Daivos Tamošaitės ir bendrame Justo Kučinsko ir Naglio Kardelio straipsniuose pagrindinis dėmesys sutelkiamas į komparatyvistinės ir Rytų filosofijos problemas.

Ir pagaliau, ketvirtąją dalį „Komparatyvistinė estetika, meno filosofija ir menotyra“ atveria sinologo Cliffo G. McMahono rafinuotai kinų peizažo tapybai skirtas straipsnis. Gretos Suraučiūtės, Julijos Karavajevos, Linos Gotautės, Ernestos Pauplienės, Justės Kalnietytės, Ernesto Jančenkos, Salomėjos Jastrumskytės, Deimos Katinaitės straipsniuose analizuojamos įvairios dabartinės komparatyvistinės estetikos, meno filosofijos ir menotyros problemos.

Knygos pabaigoje publikuojamas „Priedas“, kuriame pirmą kartą lietuvių kalba yra skelbiami unikalūs tekstai: daoistinės filosofijos šedevro traktato „Zhuangzi“ antras skyrius, išverstas sinologo Juliaus Vaitkevičiaus iš senosios kinų kalbos, taip pat tibetologo Algirdo Kugevičiaus iš tibetiečių kalbos versti iš renjamioms spaudai „Mažosios Tibeto antologijos“ 4 tomo tekstai.

Tikimės, kad šis solidžios apimties straipsnių rinkinys susilauks įvairių humanitarinių disciplinų specialistų, kultūros darbuotojų, menininkų dėmesio ir skatins geriau pažinti Rytų tautų kultūros, filosofijos ir religijos tradicijas. Kviečiame visus bendradarbiauti ir išsakyti savo nuomonę apie šį leidinį ir jame skelbiamus tekstus. Tam tikslui knygos pabaigoje, greta autorių pristatymo, pateikiame ir jų elektroninio pašto adresus.

Dėkojame visiems, padėjusiems parengti ir išleisti šią knygą, redaktorei Margaritai Dautartienei, maketuotojai Daivai Mikalainytei, dailininkui Adomui Matuliauskui ir Komparatyvistinių kultūros tyrimų skyriaus darbuotojoms Salomėjai Jastrumskytei, Nidai Gaidauskienei ir Ievai Kuzminskaitei.

Sudarytojas akad. Antanas Andrijauskas